

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-maxsus
son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ S/2 (6) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Saparbaev Bunyod Khurrambek ogli

KHIVA (KHOREZM) STATE AS AN ACTIVE AGENT:

DIPLOMACY, ECONOMY, AND RUSSIAN INTERACTION, 1806–1825 10-22

Rahmatilloev Nusratillo

BUXORO AMIRLIGI VA QO‘QON XONLIGI O‘RTASIDAGI SIYOSIY

JARAYONLARNING QO‘QON XONLIGI TARIXSHUNOSLIGIDA YORITILISHI..... 23-27

Sattarov Akram Madaminovich

TURKISTON GENERAL-GUBERNATORLIGI AHOLISINING IJTIMOIIY HAYOTI..... 28-33

Джаббаров Юлдуз Джуманиязовна

ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ЮРИДИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ

В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УЗБЕКИСТАНА 34-38

Boyto‘rayev Sirojiddin Usmon o‘g‘li

SURXONDARYO VILOYATI MUZEYLARI VA TURIZM SALOHIIYATINING

SHAKLLANISHIDA: TERMIZ O‘LKASHUNOSLIK MUZEYINING O‘RNI 39-43

Qobulova Gulzoda Maxsud qizi

O‘RTA ASR MANBALARINI RAQAMLASHTIRISHNING ILMIY ZARURATI

VA KONSEPTUAL ASOSLARI..... 44-49

Qudratillayev Parviz

KONFUTSIYLIK TA‘LIMOTIDA IJTIMOIIY HIMOYA MASALALARI 50-53

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Юлдашева Надира Викторовна

НОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ ПРЕВЕНТИВНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ

ЗАКУПОК В УЗБЕКИСТАНА: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ И ПРАВОВЫЕ НОВАЦИИ 54-63

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Saifnazarov Ismail Saifnazarovich

MAHALLA – O‘ZBEK JAMIYATINING TARIXIIY MEROSI,

MAMLUKAT TINCHLIGI VA RAVNAQINING ASOSIIY POYDEVORI 64-69

G‘ulomov Abdullo

MAHMUD LOMISHIYNING “TAMHID” ASARIDA IMOMAT BORASIDAGI

QARASHLAR TAHLILI..... 70-76

Axmedov Xamdam Alikulovich

XALQARO EKOLOGIK ADOLATNI TA‘MINLASHDA TRANSCHEGARAVIIY MAS‘ULIYAT,

“UMUMIIY VA DIFFERENSIIALLASHGAN JAVOBGARLIK” MUAMMOLARI 77-81

Raxmonov Shohzod Husan o‘g‘li

YOSHLAR AXLOQIIY TAFAKKURI VA MADANIYATINI YUKSALTIRISHDA

NURONIIYLAR TAJRIBASIDAN FOYDALANISHNING AHAMIIYATI..... 82-85

<i>Oripov Shuxratjon Orip o'g'li</i> RAHBAR KADRLAR MA'NAVIY QIYOFASINING IJTIMOIIY-FALSAFIY MODEL.....	86-93
<i>Jomuradov Ikrom Ilxom o'g'li</i> IMMANUEL KANT FALSAFASIDA NOUMENAL ERKINLIK VA FENOMENAL DETERMINIZMNING ANTINOMIK TABIATI: TRANSCENDENTAL KONTEKSTDA TAHLIL	94-98
<i>Safarov Akbar Isoqulovich, Ziyotova Adolat Ergashovna</i> EKOLOGIK MADANIYAT YUKSAKLIGI, HUQUQIY ONG VA TABIAT-JAMIYAT INSONNING UZVIY BOG'LIQLIGI	99-103

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Musayev Akmalbek Ibragimdjaniyovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK DIPLOMATIK DISKURSIDA EVFEMIZATSIYA VA YUMSHATISH STRATEGIYALARINING LINGVOPRAGMATIK TAHLILI	104-110
<i>Bazarov Zokir Mehrikulovich</i> A.QODIRIYNING "O'TKAN KUNLAR" ROMANI TARJIMALARIDA LINGVOKULTUROLOGIK KOMPETENSIYA KOMPONENTLARINING IFODALANISHI	111-114
<i>Kuchiyev Malik Abdumannonovich</i> ILOVA QURILMA TARKIBIDAGI FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING STILISTIK FUNKSIYALARI	115-120
<i>Абдуллаева Парвина Толибжоновна</i> ТЕМПОРАЛЬНЫЙ ОБРАЗ В ИСПАНСКОЙ И УЗБЕКСКОЙ ПАРЕМИОЛОГИИ.....	121-123
<i>Ismoilova Fotima</i> ISAJON SULTONNING "BILGA XOQON" ROMANIDA TO'QIMA OBRAZLARINING BADIY VAZIFASI	124-129
<i>Eshqulov Sunnat</i> PESHLAVHALARNING TIL XUSUSIYATLARI VA IMLO MUAMMOLARI XUSUSIDA.....	130-134

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Yo'ldoshev Azizjon Ergash o'g'li</i> OMMAVIY ISHTIROK DARAJALARINI ANIQLASHNING AYRIM HUQUQIY MASALALARI	135-139
<i>Sagindikov Maxset Djubaktanovich</i> CONSTITUTIONAL AND LEGAL ESSENCE OF COOPERATION BETWEEN COUNCILS OF PEOPLE'S DEPUTIES AND CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS	140-147
<i>Rajabov Umrbek Ravshanbekovich</i> OILA-TURMUSH MUNOSABATLARI DOIRASIDAGI JINOYATLARNI BARTARAF ETISHDA PROFILAKTIKA INSPEKTORLARI FAOLIYATINING KRIMINOLOGIK MEKANIZMLARI	148-152
<i>Bekov Ixtiyor Rustamovich</i> KONSTITUTSIYAVIY ODIL SUDLOVNI ILM VA TA'LIM BILAN UYG'UN RIVOJLANTIRISH MASALALARI	153-157
<i>Хайдарова Хилола Анваровна</i> МЕЖДУНАРОДНЫЕ ИНИЦИАТИВЫ РЕСПУБЛИКА УЗБЕКИСТАН И ИХ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ ГЛОБАЛЬНОГО ДИАЛОГА	158-164

<i>Ahmedov Islom Baxtiyor o'g'li</i> ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA RAQOBATBARDOSH PROFESSIONAL VA ZAMONAVIY KADRLARNI TAYYORLASH: MAQSAD VA VAZIFALAR	165-168
<i>Fayzulloev Shohijaxon Jobirovich</i> JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZOLIK BOSQICHIDA SHAFFOFLIKNI TA'MINLASH MASALALARI	169-176
<i>Turgunboeva Mamura</i> SOME ISSUES OF COPYRIGHT PROTECTION ON THE INSTAGRAM SOCIAL NETWORK	177-181
<i>Mamataliyeva Shahnoza Xushmamat qizi</i> JINOYAT PROTSESSIDA XAVFSIZLIK CHORALARI QO'LLASH JARAYONIDA ISBOT QILISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	182-192
<i>Shokirova-Inomjonova Mashhuraxon G'ayratjon qizi</i> IJTIMOIY SOHA TUSHUNCHASINING NAZARIY-HUQUQIY TAHLILI	193-196
<i>Turayeva Dildora Iskandarovna</i> ICHKI ISHLAR ORGANLARINING JAMOAT XAVFSIZLIGIGA OID FAOLIYATINI AXBOROTLAR BILAN TA'MINLASHNING TURLARI, SHAKLLARI VA BUGUNGI KUNDAGI HOLATI	197-206
<i>Абдужаппоров Шахбоз Музаффар ўғли</i> ПРАВОВЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАССЛЕДОВАНИЯ КИБЕРПРЕСТУПЛЕНИЙ	207-215
<i>To'rabayeva Ziyoda Yakubovna</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VOYAGA YETMAGANLARNI JINOIY JAVOBGARLIK VA JAZODAN OZOD QILISHGA DOIR QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISH	216-227
<i>Abdusamiyeva Dilrabo Abduvaxob kizi</i> THE ROLE OF THE PENITENTIARY SYSTEM IN THE RESOCIALIZATION OF PERSONS RELEASED FROM PENAL INSTITUTIONS	228-233
<i>Bekmirzayeva Umida</i> DAVLAT ISHTIROKIDAGI AKSIYADORLIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARIDA SUN'IY INTELLEKTNI A'ZO-MASLAHATCHI SIFATIDA JORIY ETISHNING HUQUQIY ASOSLARI VA ISTIQBOLLARI	234-237
<i>Суннатиллаева Сарвиноз</i> НАДЛЕЖАЩАЯ ПРАВОВАЯ ПРОЦЕДУРА В ПРОИЗВОДСТВАХ ПО ДЕЛАМ О КОНКУРЕНЦИИ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ И УЗБЕКИСТАНЕ	238-244
<i>Mardonova Gulsanam Bahodir qizi</i> GIYOHVANDLIK VOSITALARINING VIRTUAL OLAMDA SOTILISHI, NARX SHAKLLANISHI, HUQUQIY BAHOLASH VA EKSPERTIZA MUAMMOLARI	245-252
<i>Isoqov Habibilla Jakparaliyevich</i> PUL YUVISHGA QARSHI KURASHISH SOHASIDAGI XALQARO VA MINTAQAVIY TASHKIOTLAR, ULARNING FUNKSIYA VA VAZIFALARI	253-261
<i>Хван Леонид Борисович, Гулимова Зилола Шухратовна</i> ЦИФРОВИЗАЦИЯ АДМИНИСТРАТИВНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ЭТАПЫ ФОРМИРОВАНИЯ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ	262-268
<i>Kdirbaeva Altinay Maksetbaevna</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA XOTIN-QIZ XODIMLAR FAOLIYATIDA XIZMAT INTIZOMI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	269-275

<i>Zinelbaev Baxitjan Qublan o'g'li</i> YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MA'MURIY-HUQUQIY MEKANIZMLARNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI (O'ZBEKISTON TAJRIBASI)	276-281
<i>Xo'jayeva Malohatxon Fozilxo'ja qizi</i> MA'MURIY Hujjatni tushunish va qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari	282-286
<i>Toshkanov Nurbek Bahriddinovich</i> OLIY TA'LIM MUASSASALARI – TADBIRKORLIK SUBYEKTI SIFATIDA	287-295
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Rustamov Ilkhom Tursunovich</i> DIDACTIC POTENTIAL OF THE LINGUOPRAGMATIC APPROACH IN TEACHING SMALL-GENRE TEXTS	296-300
<i>Kaypnazarov Srajatdin Gayratdinovich</i> «ELEKTR BO'LIMI» BO'YICHA RAQAMLI TA'LIM MUHITINI YARATISH: QORAQALPOG'ISTON MAKTABLARI MISOLIDA.....	301-307
<i>Bozorov Zokir, Axtamaliyev Shamshod, Karimov Dilshod, To'rayeva Lobar</i> VEKTORLAR ALGEBRASINING ELEMENTAR MASALALAR YECHISHGA TATBIQI	308-315
<i>Abduraxmonova Tuxtapashsha Rustamovna</i> IONLI POLIMERLANISH REAKSIYASINI O'QITISHDA 3D VA VIRTUAL TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH	316-322
<i>Yaxshilikova Nargiza</i> BLENDED LEARNING STRATEGY IN TEACHING ENGLISH	323-327

Received: 30 January 2026
Accepted: 15 February 2026
Published: 28 February 2026

Article / Original Paper

IN THE FORMATION OF MUSEUMS AND TOURISM COMPETENCE OF SURKHANDARDO REGION: THE PLACE OF THE TERMIZ MUSEUM OF LOCAL STUDIES

Boytorayev Sirojiddin Usmon o'glu

Teacher of the Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy

Abstract. This article covers the tourism potential of Surkhondaryo region, its historical and cultural heritage, and the process of formation and development of the Termez Museum of Local Lore. The article presents analytical views on the cultural and political changes that occurred in Uzbekistan at the beginning of the 20th century, the expansion of local lore movements, and the establishment of a museum system based on scientific sources. In particular, the importance of rare exhibits found as a result of archaeological research in the Surkhondaryo region by scientists such as G.V. Parfyonov, M.E. Masson, S.K. Kabanov in enriching the Termez Museum of Local Lore fund is emphasized. The article also analyzes the role of museum activities in the development of tourism in the region, preservation of historical memory, and spiritual education of the younger generation.

Keywords: Surkhondaryo, Termez Museum of Local Lore, G.V. Parfyonov, M.E. Masson, S.K. Kabanov, archeology, cultural heritage, tourism potential, Hakim at-Termizi Mausoleum, Fayoztepa, Qoratepa, museology.

SURXONDARYO VILOYATI MUZEYLARI VA TURIZM SALOHIYATINING SHAKLLANISHIDA: TERMIZ O'LKASHUNOSLIK MUZEYINING O'RNI

Boyto'rayev Sirojiddin Usmon o'g'li

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti o'qituvchisi

E-mail: s.boyturayev@dtpi.uz

Annotatsiya. Ushbu maqolada Surxondaryo viloyatining turizm salohiyati, tarixiy-madaniy merosi hamda Termiz o'lkashunoslik muzeyining shakllanish va rivojlanish jarayoni yoritilgan. Maqolada XX asr boshlarida O'zbekiston hududida yuz bergan madaniy-siyosiy o'zgarishlar, o'lkashunoslik harakatlarining kengayishi va muzeylar tizimining barpo etilishi haqida ilmiy manbalar asosida tahliliy fikrlar keltirilgan. Ayniqsa, G.V. Parfyonov, M.E. Masson, S.K. Kabanov kabi olimlarning Surxondaryo hududidagi arxeologik izlanishlari natijasida topilgan nodir eksponatlarning Termiz o'lkashunoslik muzeyi fondini boyitishdagi ahamiyati ta'kidlangan. Shuningdek, maqolada muzey faoliyatining viloyatda turizmni rivojlantirish, tarixiy xotirani asrash va yosh avlodni ma'naviy tarbiyalashdagi o'rni tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: Surxondaryo, Termiz o'lkashunoslik muzeyi, G.V. Parfyonov, M.E. Masson, S.K. Kabanov, arxeologiya, madaniy meros, turizm salohiyati, Hakim at-Termiziy maqbarasi, Fayoztepa, Qoratepa, muzeyshunoslik.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6SI2Y2026N05>

Kirish: Surxondaryo viloyati O'zbekistonning eng janubiy qismi bo'lib, geografik joylashuvi, tabiiy sharoiti, tarixiy-madaniy boyliklari bilan mamlakatimizda alohida o'rin egallaydi. Viloyat markaziy hududlardan uzoqda joylashgan bo'lishiga qaramay, u turizmning barcha yo'nalishlarini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlarga ega. Tog'li va tog' oldi hududlarda joylashgan rekreatsiya resurslari, qadimiy madaniy meros obidalari hamda arxeologik topilmalari bu yerning sayyohlik salohiyatini yanada oshiradi. Bugungi kunda viloyatda 561 dan ortiq madaniy meros obyekti ro'yxatga olingan bo'lib, ularning aksariyati

Termiz shahri va uning atrofida joylashgan. Shuningdek, bu hudud islom va buddaviylik yodgorliklariga boyligi bilan xalqaro miqyosda tanilgan ayniqsa, Al Hakim at-Termiziy maqbarasi, Fayoztepa, Qoratepa kabi qadimiy yodgorliklar Janubiy va Sharqiy Osiyo davlatlaridan keluvchi ziyoratchilar va turistlar uchun muhim manzilga aylangan. Iqtisodchi olimlarning fikricha, 2010–2021-yillar oralig'ida viloyatda turizm sohasi korxonalari soni barqaror o'sish trendini ko'rsatgan. Shu bilan birga, uning yalpi hududiy mahsulotdagi ulushi hali past bo'lib, bu sohani rivojlantirish uchun yanada ko'proq e'tibor, investitsiya va infratuzilma zarurligini ko'rsatadi. Mahalliy tadqiqotchi A. Tursunovning ta'kidlashicha, "Surxondaryo viloyatida turizmni barqaror rivojlantirish uchun nafaqat infratuzilma, balki mahalliy aholining turizm madaniyatini oshirish, ekologik va etnoturizm yo'nalishlarini faol yo'lga qo'yish muhimdir". Hozirda viloyatda qator istiqbolli loyihalar amalga oshirilmoqda jumladan, Boysun va Sariosiyo tumanlarida "Kichik Shveysariya" turizm zonalarini barpo etish ko'zda tutilgan[1].

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Surxondaryo viloyatining turizm salohiyati va muzeylar tarixi masalasi mahalliy hamda respublika olimlari tomonidan turli aspektlarda o'rganib kelinmoqda. Tadqiqot obyekti bo'lgan Termiz o'lkashunoslik muzeyining shakllanishi va uning ilmiy fondini boyitishda arxeologik qazishmalarning o'rni beqiyosdir.

Muzey fondining shakllanishida G.V. Parfyonov, M.E. Masson va S.K. Kabanov kabi olimlarning tadqiqotlari fundamental ahamiyatga ega. Xususan, Dalvarzintepa, Fayoztepa va Kampirtepa kabi yodgorliklardan topilgan eksponatlar muzeyning ilmiy nufuzini belgilab bergan. O'zbekiston muzeylar tizimining shakllanishi va Surxondaryo o'lkashunoslik muzeyining 1933-yildagi tashkil etilish jarayoni ilmiy manbalarda tizimli yoritilgan. I. Botirovning ishlarida muzeyning 1933-yildan keyingi rivojlanish bosqichlari va fondning miqdoriy o'sishi (111 tadan 72 000 tagacha) tahlil qilingan. M. Muxamedova va S. Jo'rayevalarning tadqiqotlarida tarixiy shaharlardagi muzeylashtirilgan obyektlarning turistik salohiyati hamda janubiy hududlardagi ziyoratgohlarning (masalan, Al Hakim at-Termiziy) mahalliy aholi va sayyohlar hayotidagi o'rni ko'rsatib o'tilgan. A. Tursunov kabi tadqiqotchilar turizmni barqaror rivojlantirishda infratuzilma bilan birga mahalliy aholining turistik madaniyatini oshirish masalasini dolzarb deb hisoblaydilar.

Ushbu tadqiqotni yoritishda obyektivlik, tarixiy izchillik va tizimli tahlil tamoyillariga tayanildi. Maqolani yozishda quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi: Termiz o'lkashunoslik muzeyining turli davrlardagi (1933, 1950, 1992-yillar) faoliyati, eksponatlar soni va tashrif buyuruvchilar dinamikasi o'zaro qiyoslandi. Surxondaryo viloyatiga tashrif buyurgan turistlar oqimi (2018-yildagi 85 mingdan 2022-yildagi 128 mingdan ortiqqa) va turizm eksporti hajmi bo'yicha ko'rsatkichlar raqamli ma'lumotlar asosida tahlil qilindi. Muzeyning tashkil etilishi bilan bog'liq bo'lgan Termiz shahar kengashining 1934-yildagi buyruqlari va boshqa arxiv hujjatlariga asoslangan ma'lumotlar o'rganildi. Viloyatdagi 561 dan ortiq madaniy meros obyekti, muzeylar, mehmonxonalar va turistik axborot markazlari yaxlit bir tizim sifatida ko'rib chiqilib, ularning hududiy mahsulotdagi ulushi va rivojlanish istiqbollari baholandi.

Muhokama va natijalar. Surxondaryo viloyati bugungi kunda O'zbekistonning turizm sohasida yuksak salohiyatga ega hududlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Viloyatning tabiiy go'zalligi, shifobaxsh buloq suvlari, quyosh nuri bilan to'yingan mevalari, milliy taomlari va hunarmandlik buyumlari sayyohlar qalbida unutilmas taassurotlar qoldirmoqda. 2018-yilda viloyatga 85 ming sayyoh tashrif buyurgan bo'lsa, 2022-yilga kelib bu ko'rsatkich 128 ming 300

nafar chet ellik va 593 ming mahalliy turistga yetdi. Turistlar oqimining ortishi zamonaviy mehmonxona, restoran va ko'ngilochar maskanlar sonining ko'payishiga, xizmat ko'rsatish sifatining yanada oshishiga olib kelmoqda. Shu bilan birga, turizm eksport hajmi 2021-yildagi 12,6 million dollardan 2022-yilda 21,6 million dollarga oshgani ham bu sohaning barqaror rivojlanayotganini ko'rsatadi. Bugungi kunda viloyatda 70 ta mehmonxona, 185 ta oilaviy mehmon uylari, 8 ta xostel, 3 ta turistik agentlik, 5 ta turoperator, 15 ta turizm axborot markazi va 100 ta WI-FI nuqtasi faoliyat yuritmoqda. Bu esa turistlarga qulay sharoit yaratish va xizmat sifatini xalqaro standartlarga yaqinlashtirishda muhim omil bo'lmoqda. Shu o'rinda, muzeylarning turizmga tutgan o'rni alohida ta'kidga loyiq xususan, 2001-yilda Termiz shahrining 2500 yilligi munosabati bilan tashkil etilgan Termiz arxeologiya muzeyi nafaqat Surxondaryo, balki butun O'zbekistonning eng yirik ilmiy-ma'rifiy markazlaridan biri hisoblanadi. Shuningdek, Termiz davlat muzey-qo'riqxonasi ham qadimiy yodgorliklarni asrab-avaylash, o'rganish va keng jamoatchilikka yetkazishda katta ahamiyat kasb etmoqda yurtimizda qabul qilinayotgan qonunlar, Prezident farmon va qarorlari doirasida so'nggi yillarda viloyatdagi muzeylar soni ham ortib, ularning moddiy-texnik bazasi mustahkamlanmoqda bu esa Surxondaryo turizm salohiyatining yanada oshishiga, xalqaro miqyosda uning o'ziga xos tarixiy, madaniy va tabiiy qiyofasini targ'ib etishga xizmat qilmoqda[2].

XX asr boshlariga kelib, O'rta Osiyo hududlarida siyosiy va madaniy hayotda tub o'zgarishlar yuz berdi. 1917-yil inqilobidan so'ng milliy respublikalar tashkil etilishi, yangi madaniy siyosat yuritilishi natijasida o'lka tarixini o'rganish, xalq madaniyati va merosini saqlab qolish masalalari davlat miqyosida yo'lga qo'yildi shu davrda sobiq Turkiston o'lkasida birin-ketin o'lkashunoslik muzeylari tashkil etila boshladi. 1918-yilda Toshkentda O'rta Osiyo Davlat muzeyi (keyinchalik O'zbekiston Davlat Tarix muzeyi) ochildi bu tajriba asosida 1920–1930-yillarda hududiy muzeylar ham shakllana boshladi. Tarixiy manbalarda qayd etilishicha, Surxondaryo o'lkashunoslik muzeyi 1933-yilda o'sha davrda Termizda faoliyat yuritgan ziyolilar tashabbusi bilan tashkil etilgan. Muzeyning dastlabki fondi viloyatdagi arxeologik qazishmalar natijasida topilgan qadimiy buyumlar, yozma manbalar, etnografik ashyolar va xalq amaliy san'atiga oid namunalar asosida shakllangan[3].

Arxeolog olimlar M.E. Masson, G.V. Parfyonov va S.K. Kabanovlarning Surxondaryo hududida olib borgan izlanishlari natijasida topilgan Dalvarzintepa, Fayoztepa, Kampirtepa kabi yodgorliklardan olingan topilmalar muzey fondini boyitdi. Ayniqsa buddizm davriga oid haykalchalar, tangalar, sopol idishlar va diniy marosim buyumlari muzeyning ilmiy nufuzini yanada oshirdi shu tariqa, Surxondaryo o'lkashunoslik muzeyi nafaqat voha tarixining guvohi bo'lgan moddiy-madaniy boyliklarni saqlab qolish, balki ularni ilmiy asosda o'rganish va targ'ib etishda ham muhim o'rin tutdi. Inson fikricha, bunday muzeylar xalqning o'z tarixiga hurmatini oshiruvchi, o'tmish bilan bugunni bog'lovchi ma'naviy ko'prikdir bugungi kunda muzey fondida minglab noyob eksponatlar saqlanmoqda ularning aksariyati Surxondaryo hududining qadimgi sivilizatsiya markazlaridan biri bo'lganligini isbotlovchi tarixiy dalil hisoblanadi[4].

Tarixiy manbalarga ko'ra, 1928-yil 26-iyunda Termiz shahridagi meteorologiya stansiyasi boshlig'i o'lkashunos olim Lelong tashabbusi bilan Termiz o'lkashunoslik to'garagi tashkil etiladi ushbu tashabbus Termiz shahri raykom sekretari Andreyev tomonidan ham to'liq qo'llab-quvvatlanadi. Lelong rahbarligida to'garak dasturi ishlab chiqilib, arxeologik tadqiqotlar, mahalliy tarixni o'rganish, topilmalarni tizimlashtirish bo'yicha keng ko'lamli

ishlar amalga oshirilgan. 1930-yillarga kelib, mazkur faoliyat yangi bosqichga ko'tarildi, 1932-yilda o'lkashunos olim G.V. Parfyonov Termiz o'lkashunoslik to'garagi ishlarini davom ettirib, Sherobod tumanida tumanlararo ko'chma ko'rgazmalar tashkil etdi. Bu ko'rgazmalar o'sha davrda nafaqat Surxondaryo, balki butun janubiy O'zbekiston tarixini o'rganish borasida muhim ahamiyat kasb etdi. Aynan shu ko'rgazmalar asosida 1932-yil 7-noyabrda Sherobod tuman o'lkashunoslik muzeyi tashkil etildi ushbu muzey qisqa muddat 1933-yil 7-sentyabrgacha faoliyat yuritgan bo'lsa-da, keyinchalik uning ilmiy-tashkiliy tajribasi asosida Termiz shahrida yangi muzey ochildi. 1933-yil 13-sentyabrda Termiz shahrida o'lkashunoslik muzeyi rasman tashkil etildi, bu jarayonda Parfyonovning xizmatlari beqiyos bo'ldi. U nafaqat muzeyni shakllantirish, balki uni moddiy-texnik baza bilan ta'minlash, ilmiy yo'nalishini belgilashda ham katta ishlarni amalga oshirgan. Parfyonov boshchiligidagi jamoa qisqa fursatda ishlarini poyoniga yetkazib, hatto Toshkentdan bir qancha noyob eksponatlarni Termizga olib keladi shu bilan birga, 1934-yil 1-yanvardan boshlab muzey "Surxondaryo tumanlararo davlat muzeyi" deb rasman qayd etiladi. Termiz shahar kengashining 1934-yil 2-yanvardagi buyrug'i bilan Parfyonov muzey direktori etib tayinlanadi, muzey qorovuli bo'lib Daydar Shixaliyev, ilmiy texnik xodim Georgiy Nikolayevich Maksimov, Yevdokiya Padchalenova esa qorovul bo'lib dastlab to'rt kishi faoliyat yuritgan. Muzey 1934-yil 1-may kuni o'z eshiklarini tomoshabinlarga ochadi shu yil may oyining oxiriga kelib, muzey hovlisida maktab o'quvchilari va xodimlar ishtirokida tirik burchak hayvonot xonasi tashkil etiladi. 1934-yil 7-iyunga kelib, bu burchakda 41 turdagi hayvon saqlangan muzeyning tez sur'atlarda o'sib borishi yangi binoga bo'lgan ehtiyojni yuzaga keltirdi shu sababli Termiz shahar ijro qo'mitasi tomonidan 1935-yil rejasiga muzey uchun yangi bino qurilishi kiritiladi. Xodimlarning mehnati e'tirof etilib, ularning ish haqi Xalq ta'limi xodimlariniki bilan tenglashtiriladi, bu esa o'sha davrda madaniy muassasalarga bo'lgan davlat e'tiborining yaqqol ifodasi edi[5].

Tarixiy kitoblarda qayd etilishicha, 1933-yilda muzey fondida atigi 111 ta eksponat mavjud bo'lgan bo'lsa, 1936-yilga kelib ularning soni 366 taga, 1971-yilda 48 798 taga, 1983-yilda 64 000 taga, 1993-yilda esa 72 000 taga yetgan. Ushbu raqamlar Surxondaryo o'lkashunoslik muzeyining ilmiy va madaniy salohiyatining yildan-yilga ortib borayotganini yaqqol ko'rsatadi. Muzey fondining boyib borishi tabiiyki, tomoshabinlar sonining ham oshishiga sabab bo'ldi. 1933-yilda muzeyga 6 834 kishi tashrif buyurgan bo'lsa, bu ko'rsatkich 1950-yilda 23 000 kishiga, 1992-yilda esa 80 132 kishiga yetgan, shuningdek 1933-yilda 84 marta ekskursiya tashkil etilgan bo'lsa, 1950-yilda 316 marta, 1970-yilda 542 marta, 1992-yilda esa 1 510 marta ekskursiyalar o'tkazilgani diqqatga sazovordir[6].

Xulosa. Xulosa qilib shuni ta'kidlaymizki, Surxondaryo viloyati nafaqat tabiiy go'zalligi, balki boy tarixiy-madaniy merosi bilan ham yurtimiz turizm xaritasida alohida o'rin tutadi. Ayniqsa, Termiz o'lkashunoslik muzeyining tashkil topishi mintaqa tarixini chuqur o'rganish, qadimiy yodgorliklarni asrab-avaylash va ularni keng jamoatchilikka yetkazishda muhim burilish nuqtasiga aylandi. Muzey faoliyati orqali Surxondaryo o'zining ko'hna sivilizatsiya markazi sifatidagi nufuzini tikladi, xalqning o'tmishiga bo'lgan hurmatini mustahkamladi bugungi kunda muzeylar turizmni rivojlantirish, madaniy merosni targ'ib etish va xalqaro madaniy aloqalarni kengaytirishning eng samarali vositalaridan biri bo'lib xizmat qilmoqda. Shu bois Termiz o'lkashunoslik muzeyi Surxondaryo tarixining yuragi, milliy o'zligimizni ifoda etuvchi ma'naviy maskan sifatida qadrlanadi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Muxamedova Munisa. “ O`zbekiston tarixiy shaharlaridagi muzeylashtirilgan obektlarda turizmning shakllanishi va rivojlanish istiqbollari” – T. “O`zbekiston” NMIU: 2023-yil 160-bet.
2. Juraeva S. “O`zbekistonning janubiy hududlaridagi ziyoratgohlar tarixi va ularning mahalliy aholi hayotida tutgan o`rni” - Monografiya. Toshkent: “O`zbekiston savdo nashriyot matbaa ijodiy uyi” 2021yil 352 bet.
3. “O`zbekiston muzeylari tarixi”- Toshkent: 1982-yil.
4. “O`zbekiston arxeologiyasi tarixi” – Toshkent: 1979-yil.
5. Y.Altiboyev va S.Toshtemirova. “Mustaqillik yillarida yurtimizdagi muzeylar faoliyati” (Surxondaryo misolida) – Chirchiq davlat pedagogika universiteti: 2024-yil.
6. I.Botirov. “Surxondaryo viloyati o`lkashunoslik muzeyi tarixi” - O`zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi. “Fan nashriyoti”, Toshkent: 2011-yil.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/2 (6) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).